

УДК 351.74(477)

В.П. ВОРУШИЛО, канд. юрид. наук, доц.,
Донецький юридичний інститут Луганського
державного університету внутрішніх справ
ім. Е.О. Дідоренка,

А.В. ЛЕБЕДЄВА, канд. юрид. наук, Доне-
цький юридичний інститут Луганського держав-
ного університету внутрішніх справ ім. Е.О. Ді-
доренка

ІНФОРМАЦІЙНА ПІДТРИМКА ОВС УКРАЇНИ З БОКУ ЗМІ У ПРОТИДІІ ТА ЗАПОБІГАННІ ПРАВOPOPУШЕНЬ

Ключові слова: органи внутрішніх справ, інфор-
мація, громадськість, профілактика правопору-
шень, норми права, засоби масової інформації

Проблема інформаційної підтримки орга-
нів внутрішніх справ із боку громадськості
не є новою. Адже одним із видів отримання
та використання інформації, яка представляє
оперативний інтерес і може бути використа-
на з метою протидії та запобігання вчиненню
правопорушень, є громадськість. Тому саме
громадськості, як джерелу отримання факти-
чних даних ОВС України, приділяють сьогод-
ні багато уваги. Але той рівень взаємодії
співробітників ОВС із громадянами та дові-
ри до них, який існує сьогодні, не може бути
визнаний високим, або таким, що дозволяє
міліції виконувати свої функції якісно, опе-
ративно та професійно. Актуальність про-
блеми взаємодії ОВС України із громадські-
стю очевидна. Тому мета дослідження цієї
проблематики полягає у відшуканні певних
шляхів правового та організаційного харак-
теру, що будуть дозволяти будувати співро-
бітникам ОВС України взаємодію із насе-
ленням у формі діалогу та створять умови
для паритетних відносин із ЗМІ. Новизна
статті полягає у формуванні нового науково-
го погляду на співробітництво органів внут-
рішніх справ із ЗМІ у протидії та запобіганні
вчиненню правопорушень, який ґрунтується

на внесенні змін у практичну діяльність мі-
ліції та її орієнтації на відкритість та прозо-
рість.

Питання взаємовідносин ОВС із громадсь-
кістю та ЗМІ розглядалося такими вітчизня-
ними вченими, як: О.М. Бандурка, С.Г. Бра-
тель, М.В. Джафарова, О.В. Джафарова,
І.Д. Казанчук, Р.А. Калюжний, В.А. Кома-
ров, Я.Ю. Кондратьєв, Ю.Ф. Кравченко,
В.І. Олефір, І.Л. Олійник, В.М. Плішкін,
О.В. Покоłodна, Ю.І. Римаренко, а також у до-
слідженнях російських учених: А.В. Кочетко-
вої, В.Г. Королько, Б.Р. Наумкіна, В.Т. Томіна,
В.Д. Рєзвих, А.А. Рябікова, Є.Н. Пашенцева,
Г.Г. Почепцова, В.П. Сальникова та інших.

Інформаційна політика МВС України сьо-
годні направлена на подальший розвиток від-
критості та прозорості в діяльності органів
внутрішніх справ, активізації профілактич-
но-роз'яснювальної роботи серед широких
верств населення, координації заходів з фор-
мування позитивного іміджу працівника
ОВС [1]. Треба зазначити, що не зважаючи
на досить відкритий характер відносин ОВС
України із суспільством, який спостерігаєть-
ся сьогодні, все ж їх діяльність здебільшого
має оперативний характер, саме тому такі
взаємовідносини є специфічними. Відомо,
що у структурі ОВС України створені та ді-
ють спеціальні підрозділи, що відповідають
за налагодження взаємозв'язків із громадсь-
кістю та засобами масової інформації – від-
діли (відділення) зв'язків із громадськістю,
іноді – прес-служби. Роз'яснимо, що з боку
органів внутрішніх справ у взаємовідносинах
бере участь не просто співробітник відділу
зв'язків із громадськістю, а юрист. З боку
засобів масової інформації у відносини взає-
модії вступає журналіст, який розуміється на
правничій лексиці та існуючих обмеженнях
щодо поширення інформації службового та
оперативного характеру. Тому, співробітни-
ки відділів зв'язків із громадськістю додер-
жуються певної тактики подання матеріалу в
ЗМІ. Наприклад, відомості, за рахунок яких
передбачається розкрити злочин, повинні
бути близькими за змістом до події злочину

та одночасно не виходити за межі обмежень, що диктуються законодавством, службовою етикою й тактичними міркуваннями розкриття злочину [2, с.160]. Така тактика дозволяє звести до мінімуму подання журналістами перевернутої інформації до ефіру та надходження її на шпальти видань.

Практика свідчить, що довіра населення до ЗМІ більше, ніж до співробітників органів внутрішніх справ, тому навіть недостовірні точки зору, опублікована чи висвітлена на телебаченні, сприймається населенням як така, що відповідає дійсності. Для подолання негативного впливу ЗМІ на населення та повернення громадськості до співпраці в наступний час органами внутрішніх справ влаштовуються, насамперед, такі заходи:

1) запроваджені «гарячі» телефонні лінії, по яким в ОВС України приймаються дзвінки від громадян за заявами та скаргами;

2) проводяться персональні зустрічі з керівництва ОВС України у громадських приймальнях;

3) регулярно проводяться прес-конференції співробітників ОВС із представниками ЗМІ за результатами діяльності міліції або у випадку, коли відбулися резонансні події, які хвилюють суспільство;

4) налагоджуються зв'язки із телерадіоканалами з метою висвітлення діяльності ОВС України власними кореспондентами в ефірі провідних мас-медіа;

5) створюються власні інтернет-сайти Головних управлінь та управлінь МВС України в регіонах.

Безперечно, органи внутрішніх справ працюють із громадськістю, яка є масовим споживачем інформації. Тому до специфіки стосунків підрозділів органів внутрішніх справ із населенням та ЗМІ, можна також віднести й те, що представники ОВС об'єктивно породжують або відносини переваги, задоволеності; або довіри та співпраці; або відносини напруженості та конфліктності тощо [3, с.35].

На нашу думку, зараз провідним завданням органів внутрішніх справ є розвиток відносин рівноправності у взаємній діяльності

із засобами масової інформації. Адже оцінкою взаємодії ОВС із громадськістю є довіра громадян, їх бажання допомоги у разі необхідності, в тому числі інформаційної підтримки роботи співробітників міліції

Необхідність взаємодії ОВС із ЗМІ є засобом оптимізації діяльності кожної із цих систем: для ЗМІ це можливість удосконалення інформування суспільства про боротьбу зі злочинністю, зокрема забезпечення необхідної відкритості у діяльності органів внутрішніх справ та формування, що важливо, правової культури населення, а для ОВС – спосіб отримання допомоги від населення та засіб пошуку нових джерел інформації для реалізації своїх функцій.

Отже, за нашим переконанням, отримання та використання органами внутрішніх справ інформації, яка дозволяє ОВС України швидко та професійно виконувати свої функціональні обов'язки, а також забезпечує подальшу профілактику правопорушень, є і залишається проблемним питанням в організації діяльності міліції.

По-перше, отримання певного комплексу інформації від громадян та із ЗМІ не завжди можна вважати достовірною. Тут треба вміти відмежовувати плітки й сенсаційні трюки представників мас-медіа від інформації, яка дійсно має оперативний інтерес.

По-друге, ЗМІ не йдуть на бажану співпрацю з органами внутрішніх справ через те, що мас-медійний простір в Україні має комерційну основу, що означає плідну співпрацю за наявності виключно фінансової підтримки з боку ОВС України. Останні не мають на сьогодні достатнього фінансування з боку держави, аби забезпечити собі належний про-моушн (позитивний піар). Безкоштовно ЗМІ висвітлюють тільки сенсаційні події, здебільшого такі, що дискредитують міліцію та всю систему ОВС загалом, адже така інформація забезпечує високі рейтинги та відповідно високий попит на інформаційну продукцію будь-якого роду: друкованого видання, телеканалу тощо. Адміністративно-командними методами міліція вже не може

впливати на ЗМІ, директивним способом нав'язуючи розповсюдити вигідну їй інформацію, як це було у радянські часи. Так, вперше директивною базою для налагодження співробітництва між ОВС із ЗМІ у боротьбі зі злочинністю стали постанова ЦК КПРС від 18.09.1962 року «О повышении действенности выступлений советской печати» і постанова ЦК КПРС та Ради Міністрів СРСР «О дальнейшем улучшении деятельности советской милиции». Саме цей документ був основою взаємодії ОВС із ЗМІ, культурно-освітніми установами та творчими спілками. У постанові йшлося про зобов'язання редакцій газет, радіо та телебачення спільно з уповноваженими на те посадовими особами з представників ОВС регулярно висвітлювати правоохоронну діяльність міліції, всебічно використовувати ЗМІ для популяризації цієї діяльності і підвищення авторитету ОВС серед широких мас населення, а також з метою розгортання профілактичної роботи серед різних прошарків суспільства, якнайшкравніше розкривати причини та умови вчинення злочинів [4, с.163].

Сьогодні суспільство вже давно живе в умовах свободи слова. Процес побудови взаємовідносин із ЗМІ має динамічний характер, якому властиво змінюватися залежно від того, в якому середовищі відбувається побудова відносин, які є умови для успішного протікання процесу, які фактори заважають відбуватися процесу взаємодії, що потрібно змінити заради отримання позитивного результату. Рішення проблеми лежить у вдосконаленні форм, напрямів і методів взаємодії органів внутрішніх справ із засобами масової інформації.

Наприклад, В.М. Плішкіним пропонується декілька класифікацій форм взаємодії в органах внутрішніх справ. Спираючись на них, можна вважати, що взаємодія органів внутрішніх справ із ЗМІ є:

- за характером підстав для неї – ініціативною, а не регламентованою;
- за характером умов взаємодії (за станом середовища функціонування) – звичайною;

- за кількістю суб'єктів – двосуб'єктною;
- за ступенем однорідності функцій взаємодіючих суб'єктів – взаємодією суб'єктів, що виконують різні функції.

На нашу думку, форми взаємодії органів внутрішніх справ із ЗМІ – це такі організаційно-правові засади побудови процесу взаємовідносин із засобами масової інформації, які використовуються суб'єктами цієї взаємодії для ефективного використання можливостей один одного у досягненні спільної мети.

Вважаємо, що всі форми взаємодії ОВС із засобами масової інформації можна поділити на: форми прямої (безпосередньої) взаємодії; форми непрямой (опосередкованої) взаємодії.

Форма прямої (безпосередньої) взаємодії ОВС із ЗМІ визначається, насамперед, самою сутністю взаємовідносин. Мається на увазі те, що взаємодія – це процес контакту двох суб'єктів, які діють один з одним безпосередньо, не залучаючи до стосунків третіх осіб. Така форма взаємодії досить широко використовується в органах внутрішніх справ за раз. До неї відносимо:

- проведення інтерв'ю;
- проведення брифінгів, прес-конференцій, зустрічей, «прямих» телефонних ліній;
- проведення виступів у закладах освіти, трудових колективах та громадських організаціях;
- акредитація журналістів при ОВС;
- організація сумісних практичних заходів при реалізації оперативними підрозділами ОВС спецоперацій відкритого характеру, виїзди на місця пригод представників ЗМІ у складі чергових частин ОВС;
- організація професійних курсів для навчання журналістів основам правоохоронної діяльності;
- використання можливостей ЗМІ у розшукових цілях та розповсюдження відомостей про небезпечних злочинців та прикмети викраденого;
- проведення спільних іміджевих акцій ОВС із ЗМІ (конкурсів, ток-шоу);
- спільне обговорення проблем профілак-

тики злочинів та правопорушень.

До непрямих форм взаємодії ОВС із ЗМІ відносимо такі:

- організація для розміщення в ЗМІ соціальної реклами правоохоронної спрямованості (брошур, листівок, інформаційних матеріалів щодо способів запобігання правопорушенням та злочинам);
- складання договорів про співпрацю ОВС із провідними ЗМІ;
- запровадження спецрубрик у провідних ЗМІ про діяльність міліції;
- вивчення громадської думки про результати праці міліції із населенням;
- організація реагування на критичні виступи у ЗМІ, підготовки аналітичних оглядів для керівництва МВС України;
- налагодження співпраці ОВС із ЗМІ у реагуванні на запити, скарги та звернення громадян;
- налагодження надання ОВС правової допомоги населенню через ЗМІ;
- залучення через ЗМІ громадян до вирішення спільних проблем ОВС;
- організація Інтернет-сайту ОВС України;
- організація зворотного зв'язку.

На доказ практичного використання органами внутрішніх справ зазначених форм взаємодії наведемо підсумки діяльності прес-центру ДЗГ МВС України впродовж 2009 року, зокрема: за цей період працівники відомства взяли участь в організації та проведенні 85 брифінгів та прес-конференцій з актуальних питань функціонування органів внутрішніх справ за участю керівництва Міністерства. Для систематичного висвітлення у ЗМІ заходів МВС України щодо підтримання громадського порядку та оздоровлення криміногенної ситуації в державі, результатів роботи міліції щодо розкриття та запобігання злочинам, інформування про кращі підрозділи та окремих працівників ОВС, працівниками прес-центру ДЗГ та МД МВС України упродовж року підготовлено до друку та надано ЗМІ понад 620 матеріалів інформаційного, іміджевого та аналітичного характеру. Відбулися зустрічі керівництва МВС України з

редакційними колективами провідних друкованих видань та спілкування з читачами під час «прямих телефонних ліній»: зокрема, колишнього міністра внутрішніх справ України в газеті «Сьогодні», першого заступника міністра в газеті «Факты и комментарии». Окрім таких публікацій, за результатами звернень та повідомлень громадян на «прямую лінію» було підготовлено відповідні розпорядження керівництва МВС України щодо проведення службових розслідувань, перевірок за отриманими сигналами та скаргами. Відбулися три «гарячі» телефонні лінії у Кабінеті Міністрів України, де звернення громадян лягли в основу відповідних службових доручень та виступів у ЗМІ. Працівники прес-центру ДЗГ та МД МВС України допомагають забезпечувати щоденне інформаційне наповнення веб-сайту МВС України, готуючи матеріали про передовий досвід діяльності органів та підрозділів внутрішніх справ, який сприяє покращенню виконання оперативно-службових завдань, підвищенню довіри населення до міліції, формуванню позитивного іміджу правоохоронця. Постійно оперативно готуються матеріали з приводу резонансних подій та надсилаються ЗМІ за допомогою розсилки електронною поштою, інформація розміщується на Інтернет-сайті ДЗГ МВС України, в міру надходження уточнень чи нових відомостей постійно оновлюється. На веб-сайті МВС України регулярно розміщується довідкова інформація про роботу служб міністерства, статистичні дані про результати діяльності підрозділів [5].

Аналіз діяльності ДЗГ та МД МВС України у 2009–2010 роках демонструє використання таких форм взаємодії, як:

1. Проведення моніторингу засобів масової інформації щодо оперативної обстановки у державі, результатів діяльності ОВС з метою організації реагування на критичні виступи у ЗМІ, підготовки аналітичних оглядів для керівництва МВС України.

2. Проведення та висвітлення у ЗМІ брифінгу в МВС України за участю одного з радників міністра внутрішніх справ України,

на якому йшлося про законодавчі ініціативи у сфері протидії корупції та реформування системи органів внутрішніх справ України.

3. Проведення та висвітлення у ЗМІ брифінгу в МВС України на тему «Заходи, спрямовані на посилення безпеки дорожнього руху, зниження аварійності та смертності в результаті ДТП» [6].

Треба зазначити, що такий перелік прямих та непрямих форм взаємодії органів внутрішніх справ із ЗМІ не є вичерпним, тому що повсякденна співпраця цих двох суб'єктів передбачає пошук та використання нових форм взаємовідносин, які дозволяють діяти з максимальною результативністю. Наприклад, І.В. Зозуля вважає, що взаємини між міліцією та ЗМІ, як і з населенням, можна розглядати у формах протистояння та адаптації. Він схиляється до того, що перша форма може мати місце тільки в умовах жорсткого застосування сили при придушенні безладу тощо, а друга – у всіх інших випадках, тобто за буденних обставин [7, с.69]. Виходячи із запропонованого, можна вважати, що на даний час взаємодія ОВС із ЗМІ протікає у руслі адаптації. Вважаємо, що така думка заслуговує на увагу.

О.В. Джафарова теж наголошує на тому, що МВС України послідовно проводить роботу щодо забезпечення якісно нового рівня співпраці міліції з населенням, адаптації системи МВС України до умов діяльності, спрямованої насамперед на забезпечення прав і свобод людини [8, с.35]. І.Ф. Амельчак при розгляді форм взаємодії зауважує, що необхідно враховувати рівень взаємодіючих суб'єктів (їх положення у правоохоронній системі); тривалість взаємодії; спосіб організації взаємодії між суб'єктами; правові засади взаємодії [9]. Л. Єрмакова вважає, що при такій формі взаємодії як інтерв'ю з співробітником міліції (особистий контакт) не треба цілком орієнтуватися тільки на достойнства (безпосередність, оперативність, своєчасність тощо). Дійсно, слід звернути увагу на те, що інформація, яка надається співробітниками конкретного підрозділу ОВС у формі

інтерв'ю, як правило, містить певну долю суб'єктивізму, особистого погляду на ситуацію певного працівника міліції [10, с.29].

О.В. Джафарова вирізняє формальну та неформальну форми взаємодії [8, с.69]. Ми прислуховуємося до цієї думки, проте у власному дослідженні розуміємо під цією взаємодією ОВС із представниками засобами масової інформації тільки такі відносини, які базуються на певних нормативних документах та мають законний характер, неформальні зв'язки з представниками ЗМІ нами не розглядаються як такі, що не мають в собі результативності.

Отже, вирішення проблеми залежить, на нашу думку, тільки від ОВС України. Мова йде про вищезгадані відділи зв'язків із громадськістю. Тут повинні працювати здебільшого професіональні журналісти, але які спеціалізуються на правоохоронній тематиці. Саме вони мають створювати власний конкурентоспроможний інформаційний продукт (телепередачі, відео сюжети для телебачення, радіопередачі, друковане видання).

Дійсно, необхідно створити належні правові умови для того, щоб взаємодія ОВС із ЗМІ не була формальною. Наприклад, залучати до проведення брифінгів, прес-конференцій, «круглих столів» за участю керівництва органів внутрішніх справ не тільки представників засобів масової інформації, а й науковців певної галузі знань, депутатів ВР України та місцевого самоврядування. Це би стимулювало ЗМІ до висвітлення такого процесу в інформаційному просторі, поширюючи позитивну тенденцію розвитку партнерських відносин із громадськістю. Ми цілком підтримуємо думку Р.С. Мельника, що широкомасштабному впровадженню у практичну діяльність ОВС методик взаємодії правоохоронців із населенням є відсутність 100 % розуміння всім особовим складом ОВС необхідності розбудови інформаційної підтримки населення [11, с.190]. Дійсно, власні опитування співробітників ОВС свідчать про те, що сьогодні 67 % опитаних підтримує думку про необхідність залучення ЗМІ у цілях розслі-

дування злочинів, лише 33 % сказали, що такі дії не потрібні.

З огляду на вищезазначене, можна зробити висновок, що інформаційна підтримка органів внутрішніх справ України із боку громадськості на сьогодні практично відсутня. Інформація, яка отримується співробітниками ОВС України від населення, не є стабільним та достовірним джерелом у запобіганні та протидії правопорушенням. На сьогодні органи внутрішніх справ опановують нові форми та методи співпраці із громадськістю через засоби масової інформації, які направлені на відновлення та розвитку співпраці із населенням в правоохоронних інтересах. Тому на адміністративно-правовому рівні необхідні такі нормативно-правові акти, які б, по-перше, дієво регулювали існуючі відносини взаємодії ОВС із ЗМІ, сприяли досягненню цілей, поставлених перед органами внутрішніх справ та засобами масової інформації; по-друге не обмежували свободу слова та дозволили чітко відстоювати позицію держави.

Велика роль, яку відіграють засоби масової інформації у сучасному суспільстві, підкреслює необхідність розробки державної інформаційної політики, яка би відображала новий характер відносин суспільства, влади із ЗМІ. Такі взаємовідносини повинні мати концептуальний характер, мати правову основу та реалізовуватися взаємоузгоджено. На рівні Міністерства внутрішніх справ України зараз гостро стоїть питання адміністративно-правового врегулювання відносин взаємодії ОВС із засобами масової інформації, вирішення якого полягає у створенні наказу про сумісну взаємодію ОВС України із ЗМІ та населенням у розкритті злочинів, протидії правопорушенням, забезпеченні громадського порядку та громадської безпеки, в якому би дістали відображення такі засади, направлені на забезпечення інформаційної підтримки ОВС з боку населення:

– додержання законодавства України засобами масової інформації та громадянами при взаємодії з органами внутрішніх справ;

– сумісна діяльність ОВС України із громадськістю.

ЛІТЕРАТУРА

1. Наказ МВС України «Про затвердження Положення про Департамент зв'язків з громадськістю МВС України»: від 30.09.2006 р., № 973.

2. Комаров В. А. Діяльність центрів зв'язків з громадськістю ОВС України щодо зміцнення правопорядку та профілактики правопорушень : монографія / В. А. Комаров. – Луганськ : Ред.-вид. відділ Луганськ. держ. ун-ту внутр. справ, 2007. – 280 с.

3. Міліція і населення – партнери / [Соболєв В. О., Попова Г. В., Болотова В. О., Московець В. І.] ; за заг. ред. О. Н. Ярмиша. – Х. : Ун-т внутр. справ, 2000. – 93 с.

4. Бандурка О. М. Партнерські взаємовідносини між населенням та міліцією : підручник / О. М. Бандурка. – Х. : Нац. ун-т внутр. справ, 2003. – 346 с.

5. Довідка про діяльність прес-центру ДЗГ та МД МВС України за 2009 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mvs.gov.ua/mvs/control>.

6. Довідка про діяльність ДЗГ та МД МВС України 2009 р. – 1 половина 2010 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mvs.gov.ua/mvs/control>.

7. Зозуля І. В. Технології іміджу і партнерства як складові реформування системи МВС України / І. В. Зозуля // Право і безпека. – 2005. – Т. 4. – № 3. – С. 66–79.

8. Бандурка О. М. Міліція і населення: Теорія і досвід партнерства : монографія / О. М. Бандурка, О. В. Джафарова. – Х. : Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2004. – 199 с.

9. Амельчаков И. Ф. Взаимодействие милиции и общественности / И. Ю. Амельчаков // Вестник Московск. ун-та МВД России. – 2007. – № 1. – С. 62–78.

10. Ермакова Л. Органы внутренних дел и средства массовой информации : взаимодействие при профилактике преступлений, посягающих на собственность граждан / Л. Ер-

макова // Професіонал. – 2005. – № 2 (64). – С. 28–41.

11. Мельник Р. С. Взаємодія поліції та населення: деякі аспекти українських реалій та

американського досвіду / Р. С. Мельник // Науковий вісник Дніпропетровськ. держ. ун-у внутр. справ. – 2007. – № 1. – С. 189–195.

Ворушило В. П. Інформаційна підтримка ОВС України з боку ЗМІ у протидії та запобіганні правопорушень / В. П. Ворушило, А. В. Лебедева // Форум права. – 2010. – № 4. – С. 156–162 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2010-4/10vuptzr.pdf>

Розглядаються певні шляхи переосмислення інформаційної політики ОВС України як одного із пріоритетних напрямів вирішення негативного ставлення громадськості до міліції згідно із європейськими стандартами.

Ворушило В.П., Лебедева А.В. Информационная поддержка ОВД Украины со стороны СМИ в противодействии и предупреждении правонарушений

Рассматриваются некоторые пути переосмысления информационной политики ОВД Украины как одного из приоритетных направлений решения негативного отношения общественности к милиции в соответствии с европейскими стандартами.

Vorushilo V. P, Lebedeva A.V. Information Support of Law-enforcement bodies of Ukraine from Outside Mass-Media at Counteraction and the Prevention of Offences

Some ways of reconsideration of information policy of Law-enforcement bodies of Ukraine as one of priority directions of the decision of an uncooperative altitude of the public to militia according to the European standards are considered.

Форум права Форум